

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

**Л.Н. ГУМИЛЕВ атындағы
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІНІҢ
кұрылғанына 20 жыл толуына арналған
«ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МЕМЛЕКЕТ: МӘСЕЛЕЛЕРІ,
ДАМУ ҮРДІСТЕРІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
17 мамыр 2019 жыл, Нұр-Сұлтан қ.**

МАТЕРИАЛЫ СБОРНИКА

Международной научно-практической конференции
**«ПРАВОВАЯ СИСТЕМА И СОВРЕМЕННОЕ ГОСУДАРСТВО:
ПРОБЛЕМЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**
посвященной 20 летию
**ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЕНУ имени Л.Н. ГУМИЛЕВА
17 мая 2019 года, г. Нур-Султан**

Нұр-Сұлтан, 2019

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

Амандықова С.К., Ибрагимов Ж.И., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В., Нурмағамбетов А.М., Сембекова Б.Р., Мырзатаев Н.Д., Женисов С.К. Баймолдина С.М., Бердиярова Ж.С., Абаева Х.

Заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы 17 мамыр 2019 жыл. Жалпы редакциясын басқарған: Е.Б.Сыдықов. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019. – 687 бет.

ISBN 978-601-337-176-4

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы және құқықтық мемлекеттік: қоғамды жаңғырту және тұрақтылық, Қазақстан Республикасындағы азаматтық құқықтың дамуы мен қазыргі құрылу тенденциялары, қылмыстық сот төрелігі: заманауи заңдар жүйесіндегі дәстүрлер мен жаңалықтар, заманауи мемлекеттің жүйесінде өзгерістер енгізудің халықаралық құқығының ықпалы, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер мамандарға және барша қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

ISBN 978-601-337-176-4

ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

СЕКЦИЯ 1 ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: СТАБИЛЬНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ		
Abdikarym S.	Legal issues of cyber security in the Republic of Kazakhstan	12
Chumakova A.V., Pletyago T. Y.	The Perspectives of Anti-Corruption Policy in Russian Higher	16
Oraz R.	European Court of Human Rights and Kazakhstan	18
Tortaeva A.E., Sadvokassov K., Sergaliyev D.	Meaning of corruption in Europe and USA	21
Tsoy K.R.	Comparative analysis of international educational standards in the system of higher education in England and the Republic of Kazakhstan	24
Zhanymbek Y.	«Anti-corruption model of Singapore: theoretical and legal aspect»	28
Айдарбеков Н.	ҚР сайлау жүйесін жетілдірудің кейбір жолдары мен мәселелері	31
Амандыкова С.К.	Трансформация вузов в некоммерческие организации	34
Амандыкова С.К., Жамбаев Е.С., Сакиева Р.С.	К вопросу о формировании конституционной идентичности республики казахстан в контексте формирования единой нации	46
Амандыкова С.К. Корпебаев Ж.	Некоторые аспекты цифровизации избирательного процесса в Республике Казахстан	51
Ахмет Б., Бажай Х.	Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетінің деффамациядан қорғалу тетіктері	53
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	57
Баетова К.К.	Правовое регулирование религиозных браков в МЧП	60
Бажай Х., Ахмет Б	Қазақстан Республикасының билік органдары жүйесінде парламенттік институттың қалыптасуы	64
Байбутаев Ә.Ж.	Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың құқықтық негіздері	69
Байкова Е.А., Махмадинов Д.М.	Негативные последствия реализации вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	75
Бауыржан Жұлдыз Бауыржанқызы	Неприкосновенность внутреннего мира личности и её интересов	78
Бейшембиев Э.Ж.	Кыргызстан: защита личности в национальном и международном публичном праве	83

Болтаев А.Д.	Қазақстан Республикасы азаматтардың сайлау құқығын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибеде туындайтын өзекті мәселелер	86
Бусурманов Ж.Д.	Правовая система и современное государство: проблемы, тенденции и перспективы развития	89
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	91
Дайрабаева Н.К.	Актуальные вопросы государственных закупок в рамках ЕАЭС	95
Дайрабаева Н.К.	Перспективы совершенствования финансово-правового регулирования в сфере государственных закупок Республики Казахстан	97
Енсебаева А.Р.	Нулевая терпимость к коррупции - основа правового государства	101
Есенбаев Б.	Қазақстан және шетел азаматтарының сайлау құқығы және оның негізгі аспектілері	105
Жаксыбекова Ф.С., Татебаева Г.С.	Авторлық құқықтарды қорғау ерекшеліктері	108
Жанузакова Л.Т.	О понятии «государственный орган» в теории и законодательстве	111
Женисов С.К., Мысыр О.Д.	Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі таңдағы өзекті мәселе	115
Жуманова М.Х., Алдебаева Д.А.	Система законодательства социального обеспечения	116
Жуманова М.Х., Лукпан М.	Современные методы борьбы с коррупцией	121
Жунубаева М.М.	Банкротство «самозанятых» граждан в Российской Федерации	123
Ибрагимов Ж.И., Бұлақбаев М.	Кәсіби құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы конституциялық принциптер	125
Ибрагимов Ж.И., Жугралин С.А.	Механизм правовой защиты прав и свобод ребенка в Республике Казахстан и Российской Федерации	133
Ибрагимов Ж.И., Қырым Д.	Құқық үстемдігі мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетінің негізі	135
Ибрагимов Ж.И.	Қазіргі заманғы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін жетілдіру	139
Иванова Ж.Б.	Плагиат в модной индустрии: к вопросу о правовой защите творцов моды	144
Капсалям К.Ж., Капсалямова С.С.	Современные проблемы противодействия уголовным правонарушениям в сфере банковской деятельности	147
Капсалямова С.С., Буртебаева А.А.	Актуальные вопросы правового регулирования деятельности министерства финансов Республики Казахстан в условиях цифровизации	151
Каскабаева Т., Альмухамбетов Ж.Н.	Современное состояние сравнительного правоведения как учебной и научной дисциплины	155
Кусаинова Л.И.	Проблемы бедности в Республике Казахстан и куюго правовое регулирование	158

Мырзатаев Н.Д.	КР-дағы жоғары білім беру саласын құқықтық реттеудің теориясы мен тәжірибесі	162
Мырзатаев Н.Д., Сапарбекова Б.Е.	Педагог мәртебесін құқықтық қорғау – адам капиталының негізі	167
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Элементы функционального анализа деятельности акимов сельских территорий	173
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Факторы, влияющие на эффективность управленческой деятельности в системе местного государственного управления и самоуправления	177
Оспанова А.Н.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру	181
Рахимбаев Е.Н.	Генезис судебной системы Кыргызской Республики: проблемы. поиски, решения	185
Сагыналиева В.Ж., Темирбекова М.Л.	Предконституционное развитие досоветского Кыргызстана	191
Садуақасова А.А.	Билікті бөлу идеясын дамытудың негізгі кезеңдері және оны әлем елдерінің конституцияларында бекіту	194
Сәтілда А.Ш., Османова Д.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәдениетін нығайту мәселелері	198
Сәулен Н.	Заң шығару және атқарушы билік органдарының өзара қарым-қатынасының мәселелері	200
Сивухова В.В., Тохтарова Т.С.	Мир без конфликтов!	204
Сивухова В.В.	Соотношение международного и внутригосударственного права: взаимодействие, автономное сосуществование	207
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық құқықтық қатынастардың объектілері	211
Смағұлов А.А.	Шариат және қазақ әдет - ғұрып заңдарындағы адам құқықтары мен бостандықтарының өзара үндестігі	216
Смағұлова А.С., Смағұлов А.А.	Әдет-ғұрып заңдарындағы азаматтық қатынас түрлерін құқықтық реттеу аспектілері	220
Смағұлова А.С., Кусаинова Л.И.	Дәстүрлі құқықтың өркениеттілік идеяларының қазіргі қоғамды қалыптастырудағы өзектілігі	225
Стангалиева Г.С.	Нормотворческий процесс в государственном управлении: проблемы и перспективы	228
Тилоева А.М.	Понятие и условия привлечения несовершеннолетних к административной ответственности	231
Тилоева А.М.	Возраст несовершеннолетнего, как особенность административно-правового статуса субъекта административного правонарушения	236
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстандағы жоғары оқу орындарында эндаумент қорларын құрудың мәселелері	239
Юсупов У.Д.	Правовые аспекты экологического состояния и рационального использования водных ресурсов в Кыргызской Республике	244
Яцек Залесны	Тенденции развития конституционного правосудия в странах Восточной Европы, как выражение спора права	251

	и политики	
СЕКЦИЯ 2 «СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН»		
Nurmagambetov A.M.	Issues on the eeu labor legislation harmonization.	255
Абдираймова А.	Проблемы правового регулирования агропромышленного комплекса Республики Казахстан.	261
Алиева Л. Р.	К вопросу становления института исполнительного производства в гражданском процессе Республики Казахстан	264
Бердиярова Ж. С., Совет Д. Қ.	Қызметкерлердің еңбектік құқықтары және оны қорғаудың қажеттілігі	267
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	270
Жусипова Б.А.	Жер қатынастары субъектілерінің құқықтық мәртебесі	274
Калтаева А. Т.	Міндетті медициналық сақтандырудың құқықтық реттелуі	278
Кенес А.К.	Значение и роль инвестиций в развитии экономики	279
Кусаинова Л. И., Смағұлова А. С.	Қазақ қоғамындағы сауда қатынастарының даму эволюциясы	281
Лейтане А. З.	Трудовое право Латвии и Казахстана	284
Марат Н.М., Оразалиев К.О.	Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызметті стандарттау саласының құқықтық реттелуі	291
Нургалиева Е.Н.	Проблемы правовой защиты социально-уязвимых слоев населения	299
Нұғыманов Е.Е.	Қазақстан Республикасында жер пайдалану құқығының түсінігі және оның түрлері	303
Омарова Э.Б.	Правовое регулирование переводов на другую работу	305
Омарова Э.Б.	Международное регулирование безопасности и охраны труда	308
Омарова Б.А.	Еңбек құқықтарын бұзылудан қорғауды қамтамасыз ететін заңдық кепілдіктер	311
Өмірзақов П.К.	Корпорацияның жарғылық капиталының құқықтық табиғаты	314
Сабырбек Ш. М.	Тендерлік қатынастарды сыбайлас жемқорлықсыз ұйымдастыру, шетелдік тәжірибе	317
Сабырбек Ш.М.	Загрязнение реки Урал: виды решение данной проблемы	320
Сактаганова И.С.	Функции гражданско-правовой ответственности	321
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық-құқықтық қатынастардың объектілері	328

Хасенов М.Х.	О судебной практике по трудовым спорам: проблемы и решения	332
СЕКЦИЯ 3 УГОЛОВНОЕ ПРАВОСУДИЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ПРАВА		
Ахпанов А.Н.	Актуальные вопросы теории и практики Казахстанского уголовного процесса	336
Акимжанов Т. К.	О превенции уголовного законодательства Республики Казахстан	340
Балтабаев К. Ж., Татиков Р.У.	Проблема альтернативы лишению свободы по системе наказаний в уголовном кодексе Республики Казахстан	344
Казиканов Т. Т.	О совершенствовании понятия оперативно-розыскной деятельности	347
Ким К. В.	Обвинение в структуре принципа состязательности	351
Сартаева Н.А.	уголовно-исполнительное законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы совершенствования	354
Сембекова Б.Р.	Оперативно-розыскная деятельность в противодействии терроризму и экстремизму	358
Скаков А.Б.	Предупреждение экстремистских проявлений среди несовершеннолетних и молодежи Казахстана	362
Сматлаев Б.М., Казбек Ж.А.	Практические аспекты реализации противодействия коррупции для государственных и муниципальных служащих Казахстана и России	368
Баймолдина С.М.	Уголовная ответственность за воспрепятствование предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	374
Бырдин Е. Н.	Проблемы защиты прав детей в российской федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	378
Верченко Н. И.	Основания классификации преступного насилия (на примерах правоприменительной практики)	381
Кабакова О.В.	Правовая культура в мировом правовом и информационном пространстве	385
Мергембаева Н.Б.	Использование специальных знаний при расследованиях террористических актов	388
Монгуш А.С.	Историко-правовой анализ проблемы скотокрадства в Республике Тыва	391
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Қазақстан Республикасының киберқылмыстылық саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар	395
Ашимова Э.А.	Self-determined liability problems for suicide issues	398
Ашимова Э.А.	Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстылықты жоюдың құқықтық және әлеуметтік аспектілері	402
Балгынтаев А. О.	Согласительное и приказное производство В уголовном процессе Казахстана»	408
Нурлұмбаева Л. Е.	Прикладные вопросы расследования и рассмотрения уголовных дел в порядке приказного производства	413
Тулепенов Ж.К., Какимов А.Ж	Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір ерекшеліктері	416

Абенова Д. К.	О доступе задержанного подозреваемого к уголовному правосудию	419
Абдулла А. Б.	Организационно-правовые основы обеспечения информационной безопасности	423
Айнабекова М. Б.	Правовое регулирование противодействия терроризму в Республике Казахстан	426
Ануарова К. А.	Виктимологическая характеристика жертв от половых преступлений	430
Аширбек А. Ж.	Уголовная ответственность в налоговых правонарушениях	434
Балтабай М. Б.	Компенсация морального вреда в уголовном процессе: теоретические и историко-правовые аспекты	437
Давидовская В.А.	Институт наказания по уголовному законодательству стран романо-германской правовой семьи: сравнительный анализ	442
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	446
Досанов М.У.	Салықтық қылмыстардың криминалистикалық сипаттамасы мәселесі туралы	450
Есет А.М.	Теория и практика исправительного воздействия и ресоциализации лиц, осужденных к лишению свободы	453
Кетепова С. Г.	История развития института приказного производства в Республике Казахстан и зарубежных странах	455
Кубенова Ш.А.	Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего	459
Khasseanova A.R.	Problems of determining the subject of bribery under the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan	463
Пахритдинова А.Ш.	Уголовно-правовая характеристика правонарушений в сфере информатизации и связи	466
Sembay G. B.	Procedural bases of house arrest in criminal proceedings	468
Сулейменова М.К.	Организация террористической деятельности: уголовно-правовые и криминологические аспекты	474
Қожахмет А. Қ.	Қылмыстық сот ісін жүргізуде куәгерлік иммунитеттің түсінігі, мәні және маңызы	476
Сиубаева Н. Ж.	Медициналық қылмыстық құқықбұзушылық субъектісінің ерекшеліктері	480
Феткулов А. Х., Каржасова Г.Б., Орынбеков А. С.	Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастық	482
Исмагулов К.Е., Кажмуратова Д.С.	«Совершенствование уголовного законодательства, направленного на противодействие уголовным правонарушениям в сфере экономической деятельности»	486
Абулкаирова А.М.	Экстремизм как неотъемлемый элемент терроризма	490
Байзакова Р.Б., Бекбергенова А.К.	Особенности судебной реформы в Республике Казахстан	494
Исабекова А. Н.	Некоторые проблемы и перспективы развития уголовно - правового регулирования преступлений экономической направленности	498

Сабырбек Ш. М.	Қылмысқа айдап салушылықтың өзектілігі мен негіздері	501
Сокур А. С.	Незаконное перемещение стратегически важных товаров и ресурсов через таможенную границу в рамках евразийского экономического союза	505
СЕКЦИЯ 4 ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА		
Kulnazarova D.	Extrajudicial resolution of labour disputes in the digitized world	509
Suleimanova I.	Convention on the rights of the child as the main guarantor of state cooperation in the protection of the rights of minors	512
Абаева Х.А.	Принцип долгосрочной устойчивости в сфере коммерческой космической деятельности	516
Абдакимова Д.А.	Правовое регулирование статуса педагога в международном праве и законодательстве зарубежных стран	519
Абенов М.С.	Развитие экономической деятельности Республики Разахстан в условиях интеграции	523
Акпарова Р.Н.	Применение норм международных договоров В уголовном процессе Республики Казахстан	527
Актаева А.Р.	Влияние международного права на национальное законодательство республики казахстан	538
Алпысбаева Ю.А.	Предпосылки и история создания евразийской экономической комиссии	541
Ахметова М.Х.	Международное правовое регулирование мультимодальных перевозок	544
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	551
Баймолдинова Е.Т.	Международно-правовое регулирование генной инженерии	554
Бектасова Д.Б.	Соответствие национального законодательства международным стандартам по отправлению правосудия в отношении несовершеннолетних	557
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: Сравнительный анализ	561
Дуйсенбаева К.И.	Механизм разрешения споров в рамках ВТО	564
Дьяконова А.А., Рахматуллина О.В.	Система источников правового регулирования международного научно-технического сотрудничества в условиях евразийской экономической интеграции: на примере Республики Казахстан	568
Елеубекова Н.Е., Шаймуханов А.Д.	Кеден ісі саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың нысаны ретіндегі еуразиялық экономикалық одақтың қызмет етуінің кейбір мәселелері	572
Есиркепова М.М.	Еңбек нарығындағы халықаралық гендерлік теңдік және казахстандағы әйелдердің құқықтық жағдайы	575

Жуманова Н.К.	Концепция международного «мягкого права» в международно-правовой доктрине	580
Жуматаев С.	Имплементация международного гуманитарного права	584
Жуматаев С.	Проблемы определения внутреннего вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве	588
Жумашева Н. Ж.	Экономикалық интеграцияның өркендеуі кезінде еуразиялық экономикалық одақта миграциялық жағдайдың дамуы	592
Зукай Ж.	ШЫҰ аясында Қазақстан мен Қытайдың білім және мәдениет саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастығы	594
Зязикова Е.М.	Государственный иммунитет и его применение в практике	598
Иманбаев С.М., Батырова С.Б.	Санкции в международном праве	601
Кайратов М.	Space exploration technologies corporation: История компании	604
Карабаев Ф.Ж.	Қылмыстық істер бойынша құқықтық көрсету институтының кейбір пікірталас сұрақтары	607
Қаражан Б.С.	Қазақстан Республикасы мен мұнай экспорттаушы елдер ұйымы арасындағы халықаралық құқықтық қарым-қатынас	609
Костяная Ю.С.	Понятие и место информационной безопасности в системе общей безопасности стран-участниц ЕАЭС	614
Мадмарова А.Д.	Пиратство в международном морском праве	618
Макашева Д.	Правовое регулирование международных перевозок в Республике Казахстан	622
Максым Г.Е.	Спор за залив нутка	624
Ныгметуллинова Д.Е.	Вопросы понятия и сущности общих принципов международного уголовного права	627
Огланов К.Э.	Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуы кезеңдері	631
Ойнарова А.А.	Техническое регулирование – важный инструмент развития торговли в рамках Евразийского Экономического Союза	635
Оленина Т.Ю.	К вопросу о понятии модельных лесов канады и россии	638
Резинкин А.Ю.	Правовое регулирование международного научно-технического сотрудничества России и Узбекистана	641
Реш Р.В.	Вопросы ответственности международных организаций	644

Сарсенова С.Н.	Международно-правовое содержание экономической интеграции Китая и Казахстана	646
Сарсембаев М.А.	Текущие проблемы теории и практики международных договоров Казахстана	650
Серикова И.Е.	Меры ответственности за нарушение таможенных правил	654
Серік Л.С.	Правовые основы технологической модернизации ЕАЭС В контексте целей устойчивого развития	657
Серік Л.С.	Сравнительный анализ международно-правовых документов по борьбе с изменением климата: киотский протокол и парижское соглашение	660
Турмахан А.Б.	Международно-правовое регулирование мирного использования ядерной энергии в Республике Казахстан	662
Файзулла Д.М.	Военное использование космоса в интересах международной безопасности	665
Филатова Е.И.	Правовое регулирование авторского права стран-участниц Европейского Союза.	668

правового регулирования трудовых отношений при помощи разработки и принятия стандартов и норм международного права и их последующей обязательной имплементации.

Список использованных источников

1. Гусов К.Н., Лютов Н.Л. Международное трудовое право: учебник / К.Н. Гусов, Н.Л. Лютов. – Г96 Москва: Проспект, 2013. - 592 с.
2. Global Strategy on Occupational Safety and Health Conclusions adopted by the International Labour Conference at its 91st session, 2003. Geneva, 2004 // <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@safework/documents/publication/wcms_107535.pdf>.
3. Лютов Н.Л., Морозов П.Е. Международное трудовое право: учебное пособие. – М.: Проспект, 2011. - 216 с.

УДК 349.2

ЕҢБЕК ҚҰҚЫҚТАРЫН БҰЗЫЛУДАН ҚОРҒАУДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕТІН ЗАҢДЫҚ КЕПІЛДІКТЕР

Омарова Б.А.

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-ның
заң факультетінің 2 курс студенті
Ғылыми жетекші – аға оқытушы Абильдинова Р.А.

Соңғы жылдары еңбек құқығын бұзудың жалақыны сақтамай немесе ішінара төлеп қана демалысқа шығуға мәжбүрлеу сияқты түрі кең етек жайды. Бұл жай заңнамада да, ұжымдық шартта да көзделмеген және ол шын мәнінде бүркемеленген жұмыссыздықтың көрінісі болып табылады. Кей ретте қызметкерді жалақысыз демалысқа шығуға көндіру оны өз еркімен жұмыстан шығуға мәжбүрлеудің амалы болады, ал ондағы мақсат - штаттың қысқаруы себепті жұмыстан шығаруға байланысты тиісті төлемақыдан құтылу.

Кейбір дауларды шешуде мынадай ережелерге негізделген тұрақты сот тәжірибесі қалыптасты:

- еңбек шарты дегеніміз - қызметкер мен жұмыс берушінің арасындағы жазбаша келісім, бұған сәйкес қызметкер белгілі бір жұмысты (еңбек функциясын) жеке өзі орындауға, еңбек тәртіптемесінің ережелерін сақтауға міндеттенеді, ал жұмыс беруші қызметкерге келісілген еңбек функциясы бойынша жұмыс беруге, Еңбек кодексінде, Қазақстан Республикасының заңдары мен өзге де нормативтік құқықтық актілерінде, ұжымдық шартта, жұмыс берушінің актілерінде көзделген еңбек жағдайын қамтамасыз етуге, қызметкерге уақтылы және толық мөлшерде жалақы төлеуге міндеттенеді (ҚР Еңбек кодексінің 1 б. 36 т.) [1];
- кәсіпорынның экономикалық қиыншылықтарына байланысты жұмыстың амалсыз тоқтап қалуы, қызметкерлерді қажетті жұмыспен қамтамасыз ете алмаушылық қызметкерлердің кінәсінен бос қарап тұрған уақыт болып саналмайды;
- бос қарап тұру уақытына ақы төлеу үшін қызметкердің жұмыссыз қалуына кәсіпорынның кінәлі немесе кінәсіз екендігі есеп емес. Ең бастысы-бұған қызметкердің өзі кінәлі болмауы керек;
- жұмыстың бос тұрып қалған уақытына ақы төлеудің тәртібі мен талаптары еңбек немесе ұжымдық шарттармен белгіленеді. Қызметкердің кінәсінен бос тұрып қалған уақытқа ақы төленбеуге тиіс;
- экономикалық, технологиялық сипаттағы қиыншылықтарға тап болған кәсіпорын өзінің қызметкерлерін объективті түрде жұмыспен қамтамасыз ете алмайды. Мұндай жағдайда кәсіпорын екі түрлі жолдың бірін таңдауы мүмкін:

1. Қызметкерлеріне бір айдан соң жұмыстан босатылатынын, еңбектің елеулі жағдайлары өзгеретінін ескерту, бір айдан соң орны қысқарған қызметкерлерді жұмыстан шығару, жалақыны кеміту, жаңа жағдайда жұмыс істеп жатқандар үшін қысқартылған жұмыс аптасын енгізу. Бұл жол қолданыстағы заңнамаға негізделген, бірақ өміршең емес, өйткені бұл ретте кәсіпорын кадрларын жоғалтады және экономикалық жағдай жақсарғанның өзінде дағдарыстан шығуы ұзаққа созылады.

2. Екінші жол кәсіби қызметкерлерді қалайда сақтап қалу мақсатын көздейді, бұл ретте кәсіпорын қызметкерлердің санын немесе штатын қысқартпайды (немесе шамалап қана қысқартады), қызметкерлерін заңды-заңсыз түрде мәжбүрлеп жалақысы сақталмайтын демалысқа жібереді, айлықты кемітеді, жалақы беруді кешіктіреді. Біздіңше, жұмыс берушінің, кәсіпорынның өкілетті

органымен келісе отырып, жұмысты уақытша тоқтату мүмкіндігін заң жүзінде бекітіп беретін мезгіл жеткен сияқты.

Еңбек шартының басты жағдайларының бірі - кәсіпорын басшысының дер кезінде жалақы төлеп отыру міндеттілігі (ҚР Еңбек кодексінің 23 бабы). Бірақ бұл міндеттілік жер-жердің бәрінде бірдей орындала бермейді. ҚР Еңбек кодексінің 113 бабына сәйкес жалақы айына кемінде бір рет төленуі тиіс. Жалақы төлеудің нақты мерзімі еңбек және ұжымдық шарттарында белгіленеді.

Бүгінде еңбек дауын шешудің ең бір күрмеулі тұсы жұмыс берушінің жалақы төлеуді кешіктіргені үшін жауапкершілігіне келіп саяды. Мысалы, еңбек құқығы жалақы төлеуді кешіктіруден қызметкердің шегетін зиянын өтеу мәселесін шешпейді, ал күн сайын дамып келе жатқан құқық қатынастары оларды тиісінше реттеп отыруды талап етеді.

Біздің ойымызша, амалсыз бос жүрген уақыттың орташа жалақысы сол бос жүрген уақыттың бәріне төленуі тиіс, өйткені амалсыз бос жүрген уақыттың ақы төленетін кезеңін шектеу азаматтардың бірқатар конституциялық құқықтары мен бостандықтарының мазмұнында бейнеленген шарттық қатынастардың қағидаларына қайшы келеді. Жұмыс берушінің жұмыскерді қисынсыз жұмыстан шығаруы заңсыз және ол еңбек шарты тараптарының теңдігі мен ортақ еркінің келісімі қағидасын, шарттық міндеттемелерді ерікті түрде орындау және олардан біржақты қисынсыз бас тартуға жол бермеу қағидасын бұзады.

Әрине, қызметкерді еңбекке қатысты міндеттерін атқару және еңбегінің игілігін көру мүмкіндігінен айыру арқылы еңбек шартын қисынсыз бұзған тарап ретінде жұмыс беруші жұмысқа қайта тұрғызылған қызметкерге заңсыз әрекеті арқылы тигізген зиянын толық көлемінде өтеуі тиіс. Инфляция мен бағаның өсуі жағдайында амалсыз бос жүрген уақыты үшін қызметкерге тиесілі ақы сомасы немесе ұзақ уақыт бойы төленбеген жалақы сомасы құнсызданады, өйткені мұның алғашқысында қызметкердің жұмыстан шығарылар алдындағы жалақысы есептеуге алынады.

Еңбек заңнамасында мұндай сомаларды индекстеу тәртібінің болмауы қызметкердің амалсыз бос жүруі салдарынан оған тигізілетін зиян іс жүзінде осы себепті де толық қайтарылмайтынын білдіреді. Соттар қызметкердің ұзақ уақыт амалсыздан бос жүргеніне ақы төлеу үшін орташа жалақысын индекстеу жөнінде шешім қабылдап, тиісті жауапкершілікті мемлекетке емес, жұмыс берушіге міндеттеген жағдайда да тигізілген зиян іс жүзінде толық өтеле қоймайды. Жауапкершілік шарттық міндеттемеден шықпағандықтан әрі жұмыс берушіге қатысы болмаған зиянды өтеуге күштейтіндіктен көбінесе жұмыс беруші оны орындаудан бас тартады. Еңбек туралы заңнаманың олқы тұстарын осылайша толтырмақ болған құқық қолдану тәжірибесі әділдік пен заң алдындағы теңдік қағидасын бұзады, сондықтан оны конституциялық деп қабылдау мүмкін емес.

Шынында, заңсыз жұмыстан шығаруға, жалақыны заңсыз кешіктіруге байланысты шығындардың бәрі жұмыс берушінің кінәсінен болады деу қисынға келмейді, ақшаның құнсыздануына байланысты жұмыс берушінің қаншама қосымша зиян тигізгенін анықтау мүмкін емес. Ұлттық валютаның тұрақтылығын қамтамасыз ету - мемлекеттің, оның тиісті органдарының міндеті.

Еңбек заңнамасында жұмыс берушінің жалақыны кешіктіргені үшін жауапкершілігін, жұмыстан шығару кезіндегі есептеуге деген жауапкершілігін белгілейтін, сондай-ақ соттарға қызметкердің амалсыз бос жүрген уақытына ақы төлеу үшін орташа жалақысын анықтау кезінде жалақының өсуіндегі, инфляциядағы өзгерістерді ескеруге мүмкіндік беретін нормалар болғаны жөн. Әрине, зиянды түгелімен жұмыс берушіге үйіп-төгіп арта салуға болмайды, ал мемлекеттің оны өз мойнына ала қоюы неғайбіл, сондықтан еңбек құқығының нормалары зиянның тек белгілі бір бөлігін ғана өтей алады. Сол себепті бұл нормалардың құрылымы, бір жағынан, шарттық келісімдердің бұзылуы үшін жұмыс берушінің жауапкершілігін, ал екінші жағынан - тигізілген зиянның белгілі бір бөлігін қайтаруды бейнелейтін болуы тиіс.

Соттарға және жалақының ұзақ уақыт кешіктірілуінен құқығы бұзылған адамдарға ұсыныс ретінде ақшалай міндеттеменің орындалмауы үшін жауапкершілік дейтінді қолдануды ұсынуға болар еді. Біреудің ақшасын заңсыз ұстап пайдаланғаны, қайтарып беруден жалтарғаны, оны төлеуді басқалай кешіктіргені немесе заңсыз алғаны яки сақтағаны үшін сол адамның есебінен осы қаржы сомасына лайық пайыз төленуі тиіс. Оның мөлшерін несие берушінің тұрғылықты жерінде ақшалай міндеттеменің атқарылған күніндегі банк пайызының бәсімен анықтауға болады.

Жалақыны кешіктірген кәсіпорын, кешіктіру себебінің қандай екеніне қарамастан, кешіктірілген қаржының сомасына пайыз төлеуге міндетті. Жауапкердің өкілдері экономикалық қиындықтар жайында айтатын дәлелдер, кәсіпорын борышкерлерінің ақша аудармай жатқаны жөніндегі сылтаулары, т.б. жұмыс берушіні жауапкершіліктен босатуға себеп бола алмайды, өйткені

ол өз міндеттемесін бұзды, енді соған сәйкес жауапкершілігін тартуы керек (кінәлілік презумпциясы күшіне кіреді).

Азаматтардың жұмысқа қайта тұру және амалсыздан бос жүрген уақытындағы жалақысын өндіріп алу туралы талап арыздарын қарағанда соттардың тікелей еңбек құқық қатынастарынан шықпайтын жайларды да, мәселен, жұмыстан заңсыз шығаруға байланысты азаматқа тигізілген материалдық, моральдық зиянның орнын толтыру туралы талапты да шешуіне тура келеді. Жұмыстан заңсыз шығару адамның еңбек саласындағы басқа да негізгі құқықтарын бұзады, оның іскерлік абырой-беделін түсіреді, үзіліс (кейде ұзаққа созылған үзіліс) кезіндегі біліктілік деңгейінің төмендеуіне себеп болады, басқа да жағымсыз көріністерге соқтырады. Мәселен, бір жұмыскер сотқа шағымданғанда жұмысқа қайта тұруды және амалсыздан бос жүрген уақытындағы жалақысын төлеуді ғана емес, сонымен бірге өзіне тигізілген моральдық зиянды өтеуді де талап еткен, ал аудандық соты бұл талаптарды толық қанағаттандырған. Қалалық сотының азаматтық істер жөніндегі сот алқасы азаматтық құқық нормаларын еңбек қатынастарына қолдануға болмайды деген қисынды негізге алып аудандық соттың шешіміне берілген кассациялық шағымды қарап, сот шешімін өзгеріссіз қалдырды. Бұл ретте сот алқасы құқықтық реттеу ісінде ақтандақ ақау болған жағдайда азаматтық құқық нормаларын ұқсас қатынастарға қолдануға болады дейтін қисынды басшылыққа алған.

Біздіңше, соттың ұстанымы дұрыс, өйткені ол құқық ақтандақтарының орнын заңның салааралық ұқсастығымен толтыру дейтін дәйекті теориялық негізге сүйенген.

Заң ұқсастығын (құқық ұқсастығын) қолдану мүмкіндігі туралы мәселені шешкенде еңбек құқығында азаматтар үшін құқықтық кепілдіктер деңгейі әлдеқайда көп екендігін, сондықтан азаматтық құқықтың жалпы нормаларынан гөрі арнаулы нормалар басым болатынын ескеру қажет [2, 470 б.].

Азаматтық құқық нормаларын басқа да қатынастарға қолдану мүмкіндігі жалпылама түрде ҚР Азаматтық кодексінде негізделген, онда: адамның ажырағысыз құқықтары мен бостандықтары (соның ішінде еңбек ету құқығы да) азаматтық заңнама арқылы қорғалады делінген [3]. ҚР Конституциясының «Адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтары» деп аталатын екінші тарауында басқа құқықтармен бірге еңбек құқықтары да реттелген (24 бап) [4] .

Заңда азаматқа заңсыз әрекеттер арқылы тигізілген моральдық зиянды өтеу мүмкіндігі туралы арнайы айтылмағанымен, ондай әрекет үшін жауапкершілік бар. Қызметкердің еңбек құқығы бұзылған жерде оған тигізілген моральдық зиянды өтеу туралы дауларды шешу кезіндегі сот тәжірибесі мейлінше дәйексіз, азаматтық-құқықтық нормаларды еңбек құқық қатынастарына қолдану яки қолданбау мүмкіндігі көбінесе дара түрде және әр жолы әрқалай шешіледі. Кейбір соттар қызметкерге тигізілген моральдық зиянды өтеу туралы шешімді жұмыстан заңсыз шығарудың, еңбек кітапшасын беруді, есеп айырысуды кешіктірудің негіздемесіне қарамай-ақ шығаратын болса, басқалары ондай шешімді тек дәлелді негіздер бойынша ғана шығарады.

Біздің ойымызша, ҚР Еңбек кодексінде жұмыс беруші шарттағы міндеттемелерін орындамаған жағдайда сотқа оның тигізген моральдық зиянын анықтап, қызметкерге өндіріп әперу құқығын беретіндей норма болуы тиіс.

ӘДЕБИЕТ:

1. 2015 жылдың 23 қарашасында қабылданған Қазақстан Республикасының Еңбек кодексі // СПС «Әділет», 2019;
2. Права работодателей в трудовых отношениях / Под ред. А.Ф. Нуртдиновой, Л.А. Чикановой. - М.: Эксмо, 2009. - 470 б.
3. 1999 жылдың 1 маусымында қабылданған Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі // СПС «Әділет», 2019;
4. 1995 жылдың 30 тамызында қабылданған Қазақстан Республикасының Конституциясы // СПС «Әділет», 2019.